

Árvodokumeanta

Gievrrat ja luohttevaččat!
Šiega ja mearrideaddjit!
Mii leat das ja eat vuollán!

Troms og Finnmark fylkeskommune
Romssa ja Finnmarkku fylkkagielda
Tromssan ja Finnmarkun fylkinkomuuni

Artihkal 6 – Vuoigatvuohta eallimii «Juohke mánás lea eamis-ožžojuvvon vuoigatvuohta eallimii ja boahhteáiggi. »

*Du eallin lea dehálaš. Dus galget leat dat buoremus eavttut bajásšaddat ja oaččut buori eallima.
Lea go áššit du árgabeaivvis mat lea váddásat, de lea dus riekti oaččut veahkki vai eallin fas šaddá
buorre.*

ROMSSA JA FINNMÁRKKU MÁNÁIDE JA NUORAIDE

Dan rájes go álggát mánáidgárdái ja dassái go leat gárven joatkkaoahpahusa leat dus olu vuoigatvuođat. Vuoigatvuođat galget sihkkarastit vai dus lea vejolašvuohta ovdánahttit buori máhtuid, gálggaid ja guottuid. Mat galget dutnje leat veahkkin vai hálddašat iežat eallima vai beasat oassálastit servvodaga barggus ja oktavuodas.

Romssa ja Finnmárkku lea fylkka mas leat stuorra variašuvdna go guoská bajásšaddaneavttuide ja fáladat mánáide ja nuoraide. Unna gilliservvodagat, čoahkkebáikkít ja stuorát gávppogat addet midjiide olu vejolašvuođaid ja muhtin hástalusaid. Go lávket mánáidgárdái, skuvlii dahje oahppofitnodahkii lea dehálaš diehtit ahte dus leat dat seamma vuoigatvuođat beroškeahtá gos don leat.

Romssa ja Finnmárkku ohppiid-, fitnoohppiid- ja givssidanáittardeaddji galget veahkehit ja bearráigeahččat vai mánáid ja nuoraid vuoigatvuođat áimmahuššojuvvojit. Beroškeahtá gos don ásat min guhkes fylkkas de áittardeaddjit leat dušše telefonságastallama dahje teakstadieđu duohken.

***Dus leat dat seamma vuoigatvuođat
beroškeahtá gos don orut.***

BUOHKAT GALGET BEASSAT OVDÁNIT!

Buot mánáin ja nuoraid lea seamma vuoigatvuohta ovdánit sisdoaluin ja leavttuin mii lea heivehuvvon ovttaskassii. Mánáin ja nuorain lea vuoigatvuohta deaivat ollesolbmui guhte dohkkehit sin eavttuid, ja geat barget ráhkadit buori ovdánahttinbáikkiid mat ovddidit oahppanmovtta ja eallinhálddašeami. Juohkehaš galgá beassat ovdánit iežas dárbbuid mielde vai sáhtá dahkat buori válljemii alccis ja oktavuhtii.

Mii fertet jearrat aktiivvalaš ja imaštalli gažaldagaid vai áddet ja oaččut gelbbolašvuođa ovttaskasa dárbbuide ja mat ráhkadat reflešuvnnaid árvvuide maid vuođuš mii háliidat ahte min servvodat galggašii huksejuvvot.

- Mii leat buot deháleamos mánáid ja nuoraid árgabeaivvis?
- Mii lea dat, loahpa loahpas, mii duođaid mearkkaša juoga?
- Mii lea dutnje guhte leat mánná mánáidgárddis, oahppi muhtin skuvllas dahje fitnooahppi oahppafitnodagas buot deháleamos?
- Mo háliidat mánát, nuorat ja ollesolbmot galget du vuostáiváldut ja oaidnit?
- Maid sáhtát don dahket vai earát vásihit loaktima ja oahppama?

Du vástádusaiguin boadát don lagabui iežat árvvuid. Árvvut masa dorvvastat ja maddá olahit. Árvvuin mainna don háliidat earát vuostái váldet du. Árvvut mainna vuostái válddát earáid.

Vástádusat galget oppa áigge ráhkadit smiehtademiid ja leat vuođuš áttardeaddjibarggu árvvoštallamiidda. Dáinna vugiin dokumeanta lea ealli mii álohii rievdaduvvo mánáid ja nuoraid dárbbuid mielde, lága- ja njuolggadusmearrádusa ektui ja riikkaoasi gos mii ássat servvodatovdáneami ektui.

Romssa ja Finnmarkku mánát ja nuorat galget vásihit oadjebas ja ovdánahtti bajásšaddanberrasa mii ovddida dearvvašvuođa, loaktima ja oahppama.

MII HÁLIIDAT!

Oahppi-, fitnooahppi- ja givssidanáittardeaddji galgá oppa áigge sihkkarastit vai mánát ja nuorat vásihit oadjebas ja ovdánahtti bajásšaddanbirrasa. Dat dahket bealátkeahkes resursaolbmot geain lea buorre gelbbolašvuohta ja máhttu guldalit, dohkkehit ja doaimmahit buoremus láhkai ovttaskassii go deaivvada systemain.

- Váldá du duodas
- Guldala du
- Dahkat dan maid nákcet veahkehit du go dárbbášat
- Gelbbolašvuohta ja áddejupmi dáid iešguđet birrasiidda ja kultuvrraide mat leat min guovllus
- Leat oidnosis vai šaddá oadjebas ja buori oahppan- ja bajásšaddanbiras olles Romssas ja Finnmárkkus
- Leat čielga jietna mánáide ja nuoraid servvodagas

***Áittardeaddji galgá oidnot ja leat oaidnemeahttun doarjja
mánáide, nuoraide ja váhnemiidda!***

MIN ÁRVVUT

Min ulbmilat lea deaivvadit dutnje dainna vugiin ahte manjel deaivvadeapmi dovdat doaivaga ahte dilli sáhtta buorránit. Min árvohuksemin mii háliidat leat šaldehuksejeddjit gaskal mánáid, nuoraid ja ollesolbmuid, ja mánáidgárddiid, skuvllaid ja oahppofitnodagaid vai buohkat váldet iežaset ovddasvástádusa nannet oadjebas ja buori bajásšaddanberrasas. Mii ohcalat čoavdit min servvodatdoaimma mánáid ja nuoraid várás, leat gievrat, luohttevaččat, šiega ja mearrideaddjit – mii leat das ja eat ge vuollán.

Gievrat – Mii gierdat leat váttis dilálašvuodain ja deaivvademiin nannen dihte mánáid ja nuoraid vuoigatvuodaid. Mii leat oadjebasa iežamet rollas ja sajádagas bealátkehtes resursaolmmožin.

Luohttevaččat – Mis lea gelbbolašvuohka systemii, lágaide ja njuolggadusaide. Min vásáhusain ja gelbbolašvuodain dahkat mii bagadallamiid ja doarjjut áššiin mat gusket givssideapmái, oahppobirrasii, mánáidgárdebirrasii, ja maddái gažaldagaide mat gusket ohppiid- ja fitnoohppiid vuoigatvuodaide joatka oahpahasas.

Šiega – Mii guldat dutnje guhte leat vásihan hástalusaid ja deaivvadat dutnje áddejumiin ja dohkkehemiin. Mii beroštat ja duođaid váikkuhit positiivvalaččat váttis dilis.

Mearrideaddjit – Mánáid ja nuoraid bealis leat mii čielga jietna systema iešguđet dásis ja almmolaš lanjas go lea sáhka riekti oadjebas ja buorre oahppo- ja bajásšaddanbirrasii.

Mii leat das – Jus dárbbasat háleštit bealátkehtes resursaolbmuin de mii leat olámuttos. Mis lea jávohisgeatnegasvuohka ja bagadallat du váttes dilálašvuodain.

Mii eat vuollán – Mii háliidat sagastallat dutnje ja veahkehit nu guhká go don háliidat dan, ja dassái go dilli lea buorránan.

Dus galgá leat doaivva ahte dilli sáhtta buorránit!

Artihkal 3 – Buoremus mánnái

«Ollesolbmot galget dahkan dan mii lea buoremusat mánnái»

Buotlágán doaimmain mat gusket mánnái, dahkkojuvvoš dat almmolaš dahje priváhta čálgandilleovddideaddji organisašuvnnain, duopmostuoluin, hálddahaslaš eiseválddiin dahje láhkaaddi orgánain, de galgá vuhtiiváldit dan mii lea mánnái buoremus.

Mielddus ja čujuhusat:

- Mánáidkonvenšuvdna
- Mánáidgárdeláhka
- Oahpahasláhka
- Bargobirasláhka
- Politihkalaš váldi (TFFG)
- Guvllolaš váldi Fylkkadikkis RFFG
- Áittardeaddji našuvnnalaš váldi
- Romsamodealla

Guldalit – Dohkkehit - Čađahit

Ráhkadeaddjit: Janne Sannes, Anita Lervoll ja Jon-Halvdan Lenning

Romsa ja Finnmárku 28.04.2020